

Temanotat

Ekteskapstradisjoner i Tyrkia

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Arbeids- og inkluderingsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2009

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: mail@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat **Tyrkia: Ekteskapstradisjoner i Tyrkia**

SUMMARY

Turkey only recognizes civil marriages in accordance with the Civil Law of 2001. The law stipulates equal rights for men and woman in marriage and in case of divorce. Many Turks chose to perform a religious marriage in addition to the civil marriage. The law forbids a religious marriage before the civil marriage. In Konya, some stay married religiously at home and enters into another marriage at the same time, in order to obtain residency permit in a European country. Turkish weddings do normally involve big celebrations where the families of both the bride and the groom are invited. Arranged marriages are less and less common, but Kurds in Konya still marries within their own family or clan to a large extent.

SAMMENDRAG

I Tyrkia anerkjennes kun borgerlig vielse inngått i tråd med bestemmelsene i Sivilloven av 2001. Loven likestiller menn og kvinner med hensyn til rettigheter og plikter i ekteskapet og ved skilsmisse. Mange tyrkere velger å inngå religiøse ekteskap, dvs. ekteskap etter religiøse prinsipper, i tillegg til den borgerlige vielsen. Det er forbudt ved lov å inngå et religiøst ekteskap før det borgerlige ekteskapet. I Konya-provinsen forblir enkelte religiøst gift på hjemstedet samtidig som de inngår nye ekteskap som åpner for oppholdstillatelse i et europeisk land. Tyrkiske ekteskap feires normalt med store fester hvor brudeparets familier er invitert. Arrangerte ekteskap blir stadig mindre vanlig, men blant kurderne i Konya-provinsen er det fremdeles vanlig å gifte seg innad i samme storfamilie eller klan.

INNHold

1. Innledning	5
2. Borgerlig vielse	5
2.1 Sivilloven av 2001	5
2.2 Betingelser for å kunne inngå ekteskap	6
2.3 Ugyldiggjøring	6
2.4 Plikter og rettigheter	7
2.5 Straffereaksjoner ovenfor voldelige ektefeller	7
3. Borgerlig skilsmisse	7
3.1 Ansvar for barn etter skilsmissen	8
3.2 Økonomisk kompensasjon etter skilsmissen	9
4. Religiøse ekteskap	9
4.1 Farskap og registrering av barn	10
4.2 Regler og forutsetninger for religiøs vielse	10
4.3 Religiøs skilsmisse	11
4.4 Proforma skilsmisse ved emigrasjon	12
5. Ekteskapstradisjoner i Konya	13
6. Referanser	15

1. INNLEDNING

Dette temanotatet forklarer de viktigste sidene ved lovverket som regulerer ekteskap og skilsmisse i Tyrkia. Det gis deretter en beskrivelse av praksisen med religiøse ekteskap. Til slutt beskriver notatet kort enkelte sider ved ekteskapstradisjonene i Konya hvor mange av de tyrkiske innvandrerne til Norge har sin opprinnelse.

Informasjonen til notatet er innhentet i forbindelse med Landinfos tjenestereise til Tyrkia i september og oktober 2009, og baserer seg blant annet på opplysninger som fremkom under møter med en sivilrettsdommer i Konya, vise-Muftuen i Chihanbeyli, samt advokater i Konya og Ankara. Notatet bygger for øvrig på offentlig tilgjengelig informasjon i form av trykte publikasjoner og online publikasjoner.

2. BORGERLIG VIELSE

I det gamle osmantyrkiske riket ble lovene som regulerte ekteskap, skilsmisse og arv utledet av lovtradisjonene til de ulike religiøse sektene. Muslimene var bundet av Sharia, eller islamsk lov. I forbindelse med opprettelsen av den moderne tyrkiske republikken i 1923, innførte Tyrkia en familielovgivning basert på europeiske lovtradisjoner, og man innførte prinsippet om borgerlige velser (Bentzin 1998, s. 23).¹ Ifølge Ismail Sert, vise-Muftu i Cihanbeyli, som Landinfo snakket med under tjenestereisen til Tyrkia i september 2009, er vigselfmyndigheten plassert hos borgermestrene eller personer bemyndiget av disse. På landsbygda hvor man ikke har kommunestyre, har landsbyoverhodene, de såkalte Mukhtarene, vigselfmyndighet. I Tyrkia er det forbudt å inngå religiøse ekteskap², dvs. ekteskap inngått i henhold til religiøse prinsipper, før den borgerlige vielsen. Religiøse ledere, herunder muslimske imamer, har ikke vigselfmyndighet.

2.1 SIVILLOVEN AV 2001

I 2001 vedtok den tyrkiske lovgivende forsamling en ny sivillov, heretter omtalt som Sivilloven av 2001. Sivillovens andre bok, §§ 118 til 394, regulerer familielovgivningen, herunder ekteskap og skilsmisse. Loven viderefører prinsippet om borgerlig vielse, og stadfester at religiøse ekteskap bare kan inngås etter den borgerlige vielsen. Brudd på denne bestemmelsen kan medføre straffeansvar i henhold til den tyrkiske straffeloven (SEELINE, dvs. South Eastern European Women's Legal Initiative 2002, s. 2, 4).

I motsetning til tidligere lover, likestiller Sivilloven av 2001 menn og kvinner og stipulerer de samme rettigheter og plikter for begge kjønn i forbindelse med ekteskap, skilsmisse, omsorgen for barn osv. (Pervizat 2009, s. 4).

¹ Den første sivilloven som regulerte ekteskap trådte i kraft i 1926 og var inspirert av den sveitsiske sivilloven (Bentzin 1998, s. 23).

² Religiøse ekteskap er nærmere forklart i kapittel 4.

2.2 BETINGELSER FOR Å KUNNE INNGÅ EKTESKAP

Ifølge Yahya Memis, dommer ved 3. Familiedomstol (*Aile Mahkemesi*) i Konya, som Landinfo snakket med i forbindelse med tjenestereisen til Tyrkia i september 2009, må visse betingelser være oppfylt for at ekteskapet skal være gyldig:

- For det første må begge parter være over 18 år. Ekteskap ved fylte 17 år tillates dersom det foreligger samtykke fra begge parters foreldre. I helt spesielle tilfeller, tillates også ekteskap helt ned til 16 år, etter vedtak fra familiedomstolen. Hvilke forhold som gjør at man kan tillate ekteskap ved 16 år, er ikke listet i loven, men overlates til domstolens skjønn. Ifølge Yahya Memis, kan ekteskap ved 16 år for eksempel tillates dersom kvinnen har blitt gravid. Et annet eksempel er unge som har mistet begge foreldre, men som har funnet noen å gifte seg med som kan ta vare på dem.
- Begge parter må være mentalt friske.
- Ekteskapet må være inngått av fri vilje.
- Partene må være av forskjellig kjønn. Ekteskap mellom to av samme kjønn tillates ikke.
- Ekteskap mellom personer i nær familie tillates ikke.³
- Polygami er forbudt.
- Skilte kvinner kan ikke inngå nytt ekteskap før 300 dager etter skilsmissen. Formålet med denne bestemmelsen, er å påse at kvinnen ikke er gravid når hun gifter seg på nytt. Karantenetiden på 300 dager kan avkortes etter vedtak fra domstolen. Det vil i slike tilfeller bli foretatt en legeundersøkelse av kvinnen, for å bringe på det rene at hun ikke er gravid.

2.3 UGYLDIGGJØRING

Ifølge Yahya Memis, kan ekteskap kjønes ugyldig av domstolen dersom det er inngått i strid med forutsetningene. Dette gjelder blant annet ved ekteskap mellom nære familiemedlemmer, ved polygami eller dersom skilte kvinners karantenetid på 300 dager ikke er overholdt. Dersom en av partene forsvinner, kan ekteskapet utgyldiggjøres ved et domstolsvedtak. Psykisk utviklingshemning *kan* føre til ugyldiggjøring, dersom vedkommende er ute av stand til å forstå hva ekteskapet innebærer eller hvilke forpliktelser som følger av ekteskapet. Dersom en av partene var påvirket av alkohol eller narkotika når ekteskapet ble inngått, kan det kjønes ugyldig, så lenge det anmodes om ugyldiggjøring innenfor visse tidsfrister. Dersom en av partene har holdt tilbake vesentlige opplysninger, eller lurt sin partner, kan også ekteskapet kjønes ugyldig. Dette kan for eksempel skje dersom en av partene har løyet om sitt arbeid eller sin inntekt, holdt tilbake vesentlige opplysninger om sin fortid eller unnlatt å fortelle om tidligere ekteskap og barn. Et ekteskap kan likeledes kjønes ugyldig dersom én eller begge parter har blitt truet til å inngå ekteskap.

³ Ekteskap er tillatt mellom fettere og kusiner, men ikke mellom søsken eller med onkler, tanter, nevøer og nieser (SEELINE 2002, s. 7).

2.4 PLIKTER OG RETTIGHETER

Yahya Memis forklarte også hvilke rettigheter og plikter som følger av ekteskapet. Partene skal for det første opptre lojalt ovenfor hverandre. I henhold til Sivilloven av 2001 er ektefellene gjensidig forpliktet til å bidra til familiens underhold. Kvinnen kan arbeide uten mannens samtykke. Begge parter har samme rett til å bestemme hvor de skal bo. Gifte kvinner skal ta familienavnet til sin ektemann, men hun kan velge å beholde sitt eget familienavn som mellomnavn. Begge kan kreve retten til å bo under samme tak. Dersom en av partene ikke ønsker å bo i samme hus som sin ektefelle, kan det kreves skilsmisse. I visse situasjoner kan ektefellene bo fra hverandre, for eksempel dersom den ene utsettes for vold (se neste avsnitt).

2.5 STRAFFEREAKSJONER OVENFOR VOLDELIGE EKTEFELLER

Ifølge familierettsdommer Yahya Memis, gir Sivilloven av 2001 domstolen ulike sanksjonsmuligheter ovenfor voldelige ektefeller. Psykologisk vold blir anerkjent på lik linje med fysisk vold. Følgende sanksjonsformer eksisterer:

- Domstolen kan komme med advarsler til den som utøver vold.
- Domstolen kan bestemme at voldelige ektefeller skal flytte ut av ektefellenes bolig. Dette kan være et midlertidig tiltak og et alternativ til skilsmisse. Det kan også pådømmes besøksnekt for opp til seks måneder ad gangen. Alternativt kan de pådømmes besøksnekt i situasjoner hvor den voldelige ektefellen er påvirket av alkohol eller narkotika.
- Domstolen kan inndra eventuelle våpen som er i den voldelige ektefellens besittelse.
- Domstolen kan beordre ulike former for tvungen behandling ved institusjon.
- I henhold til Straffeloven av 2005, kan den som utøver vold mot sin ektefelle idømmes fengselsstraff. Ifølge en tyrkisk advokat som Landinfo snakket med under tjenestereisen i oktober 2009, er strafferammen opp til seks måneders fengsel, og opp til to års fengsel ved særlig grov vold som etterlater fysiske skader på offeret. Loven åpner for at fengselsstraffene kan forlenges.

3. BORGERLIG SKILSMISSE

I Tyrkia har både mannen og kvinnen samme rett til å søke om skilsmisse. Det er familiedomstolene som har myndighet til å avgjøre hvorvidt en skilsmisse skal innvilges eller ikke. I henhold til Sivilloven av 2001 finnes det i hovedsak seks ulike gyldige skilsmissegrunner. Domstolen vil, i hver enkelt sak, avgjøre hvorvidt kriteriene er oppfylt. Ifølge familierettsdommer Yahya Memis, og ifølge SEELINE (2002, s. 13-14), er skilsmissekriteriene som følger:

- Utroskap. Dersom en av partene har vært utro, har den andre rett til å søke skilsmisse. Det må søkes minimum seks måneder etter at utroskapet ble oppdaget. Selve utroskapet må ha skjedd innenfor de siste fem årene.

- Mishandling og trusler. Dersom en av partene forsøker å drepe den andre, utsetter vedkommende for vold eller alvorlig ærekrenkelse.
- Dersom en part er involvert i "umoralske" eller kriminelle handlinger. Umoralske handlinger kan for eksempel være et homoseksuelt forhold. De umoralske handlingene må ha blitt "uutholdelig" for den andre part.
- Mentalsykdom. Dersom det, basert på en legevurdering, ikke finnes utsikter til å bli frisk, kan det søkes skilsmisse. Den part som tar ut skilsmisse, kan bli pålagt å betale erstatning til den mentalt syke.
- Den som blir forlatt av sin ektefelle, kan søke skilsmisse. Retten kan sende en skriftlig advarsel til den andre part om at vedkommende må komme tilbake til sin ektefelle. Dersom han eller hun ikke føyer seg etter rettens anmodning innen to måneder, kan det søkes om skilsmisse.
- I henhold til § 166, kan det søkes om skilsmisse dersom ektefellene ikke er i stand til å enes om hvorledes de skal leve sammen, og det ikke er utsikter til at de skal finne tilbake til sitt samliv, såkalt "ekstrem uenighet". Dommeren avgjør om ekteskapet har lidd skade som ikke kan repareres.⁴ Dersom domstolen ikke innvilger skilsmisse, men partene likevel ikke har funnet tilbake til hverandre og løst sine uoverensstemmelser innen tre år, innvilges skilsmisse automatisk.
- Andre ledd i § 166 sier at det kan gis skilsmisse dersom begge parter søker samtidig, og de allerede er enige om hvorledes felles eiendeler skal fordeles, såkalt "skilsmisse etter gjensidig enighet".⁵ Partene må ha vært gift i minst ett år. Dommeren har rett til å vurdere barnas situasjon. Dommeren kan også bestemme at skilsmissen skal utsettes i tre måneder, i tilfelle partene finner tilbake til hverandre, eller eventuelt be ektefellene leve som separerte i ett til tre år før skilsmisse innvilges.

Ifølge Memis, kan skilsmisser inngått i utlandet, anerkjennes av tyrkiske domstoler.

3.1 ANSVAR FOR BARN ETTER SKILSMISSEN

Domstolen avgjør hvem av foreldrene som skal ha foreldreretten til barna. I sin vurdering skal dommeren legge vekt på barnets beste og velge den av foreldrene som er best skikket til å ta seg av barna. Menn har ikke sterkere rettskrav ovenfor barna

⁴ Ifølge Memis, vil ikke skilsmisse innvilges, dersom uenigheten ikke vurderes som tilstrekkelig nok. Det er for eksempel ikke nok at ektefellene har endt opp som "venner" i stedet for ektefeller, eller at de kun er uenige om små ting som for eksempel hvilket navn de skal gi til barna. Ifølge en advokat i Konya som har spesialisert seg på skilsmissesaker og som Landinfo snakket med under tjenestereisen til Tyrkia i september 2009, regnes likevel bestemmelsen om "ekstrem uenighet" som den enkleste og raskeste veien til skilsmisse. Ifølge denne advokaten innvilger domstolene normalt skilsmisse i løpet av en uke med begrunnelsen "ekstrem uenighet", også i saker hvor en av partene planlegger å gifte seg med en annen med det formål å få oppholdstillatelse i Europa, og hvor det i realiteten ikke foreligger uenighet mellom de tyrkiske ektefellene. Statistikken som Familierettsdommer Yahya Memis presenterte for Landinfo, viser at 81 % av skilsmissesakene ved domstolene i Konya ble avgjort i henhold til "ekstrem uenighet" i 2008.

⁵ Ifølge advokaten som Landinfo snakket med i Konya, foretrekker de fleste å søke skilsmisse basert på "ekstrem uenighet" fremfor "skilsmisse etter gjensidig enighet", også i de tilfellene hvor det ikke foreligger reell eller tilstrekkelig uenighet mellom ektefellene. Årsaken er at førstnevnte bestemmelse erfaringsmessig tar mye kortere tid i rettssystemet.

enn kvinner (SEELINE 2002, s. 16). Ifølge en tyrkisk advokat som den norske ambassaden i Ankara konsulterte på forespørsel fra Landinfo i 2008, blir foreldreretten normalt gitt til moren dersom barna er unge og dersom hun for øvrig anses som skikket.

Ifølge familierettsdommer Memis, kan foreldreretten gis til den av foreldrene som er bosatt i utlandet. Domstolen vil foreta undersøkelser, om nødvendig via det tyrkiske utenriksdepartementet, for å avgjøre hva som er best for barna. Hvis begge foreldrene bor i Tyrkia, og den som er tilkjent foreldreretten i ettertid ønsker å flytte til et annet land med barna, kan dette i utgangspunktet bare skje dersom den andre gir sitt skriftlige samtykke.

Den av foreldrene som ikke tilkjennes foreldreretten, har et ansvar ovenfor barnas oppdragelse og utdanning, men vedkommende har ikke rett til å representere barna i rettslige tvister. Domstolen kan bestemme at vedkommende skal betale bidrag til den som har foreldreretten. Den av foreldrene som ikke tilkjennes foreldreretten vil normalt ha samværsrett med barna (SEELINE 2002, s. 16).

3.2 ØKONOMISK KOMPENSASJON ETTER SKILSMISSEN

Ifølge familierettsdommer Yahya Memis, kan den som kommer dårligst ut av skilsmissen økonomisk, be om økonomisk kompensasjon. Forutsetningen er at vedkommende ikke har en stor skyld i bruddet. Dersom én av ektefellene havner i en ekstremt vanskelig økonomisk situasjon etter en skilsmisse, kan vedkommende innvilges en spesiell kompensasjon som varer til han/hun finner inntektsgivende arbeid, gifter seg på nytt eller på annen måte blir tatt vare på økonomisk. Kompensasjon kan også tilkjennes den som har fått sine rettigheter krenket. Hvis begge parter har fått sine rettigheter krenket, vil ingen få kompensasjon.

4. RELIGIØSE EKTESKAP

Religiøse ekteskap er ekteskap som er inngått i overensstemmelse med religiøse tradisjoner. Denne formen for ekteskap er relativt vanlig i Tyrkia. De religiøse ekteskapene har ofte stor betydning for familien og lokalsamfunnet, men er ikke anerkjent av staten. Som nevnt i kapittel 2, innførte den tyrkiske republikken borgerlig vielse på 1920-tallet. Samtidig sluttet man å anerkjenne de religiøse ekteskapene. Til tross for dette har praksisen med å inngå religiøse ekteskap fortsatt helt frem til i dag. Det er flere grunner til dette. Det sunnimuslimske flertallet av befolkningen har, til tross for statens sekulariseringspolitikk, fortsatt å orientere seg mot islam. Lenge var det også vanskelig for befolkningen på landsbygda, hvor mange var analfabeter, å gjøre seg kjent med prinsippene bak sivillovgivningen. For mange har også formalitetene man må gjennomgå i forbindelse med den borgerlige vielsen, ikke stått i forhold til betydningen av en slik vielse (Bentzin 1998, s. 23-27).

I dag velger de fleste enten å gifte seg borgerlig *i tillegg til* den religiøse vielsen, eller å kun gifte seg borgerlig. Stadlig færre inngår utelukkende religiøse ekteskap. En offisiell undersøkelse i 1957 viste at om lag halvparten av befolkningen giftet seg utelukkende religiøst. Spørreundersøkelser fra 1980-tallet viste at ca. 70 % giftet seg

borgerlig og religiøst. I de store byene var det ca. 25 % som kun giftet seg borgerlig og ca. 5 % som kun giftet seg religiøst. På landsbygda var forholdet motsatt: Over 20 % giftet seg utelukkende religiøst, mens under 5 % giftet seg utelukkende borgerlig (Bentzin 1998, s. 26). Landinfos samtalepartnere under tjenestereisen til Tyrkia i september og oktober 2009, opplyste at de fleste i dag inngår borgerlig vielse før den religiøse vielsen, og at det ikke lenger er like vanlig som før å kun gifte seg religiøst. Ifølge en advokat som Landinfo snakket med i Ankara, var det likevel en betydelig andel som kun giftet seg religiøst, blant annet i Konya, selv om det dreide seg om færre enn tidligere.

De religiøse ekteskapene er rettslig ugyldige, men tillates så lenge de inngås etter den borgerlige vielsen. Religiøse ekteskap før borgerlig vielse er forbudt, og kan i teorien lede til straffeforfølgelse (SEELINE 2002, s. 5). I henhold til den tyrkiske straffelovens § 230, kan den som inngår et religiøst ekteskap uten på forhånd å ha giftet seg borgerlig, straffes med fengsel fra to til seks måneder. Dersom vedkommende gifter seg borgerlig, vil imidlertid en eventuell straffesak automatisk henlegges. Den som foretar religiøse vielser uten å kreve fremlagt dokumentasjon på at paret er borgerlig gift, kan også straffes med fengsel på mellom to og seks måneder.

4.1 FARSKAP OG REGISTRERING AV BARN

Tidligere kunne ikke barn registreres på far uten at foreldrene var borgerlig gift, men Sivilloven av 2001 åpner for at far kan anerkjenne barn som er født utenfor det borgerlige ekteskapet.⁶ I henhold til § 282 i Sivilloven av 2001, kan farskap bestemmes på en av følgende fire måter (SEELINE 2002, s. 19):

- Gjennom borgerlig ekteskap med barnets mor,
- ved at far anerkjenner barnet selv om foreldrene ikke er borgerlig gift,
- ved domstolens beslutning, eller
- ved adopsjon

4.2 REGLER OG FORUTSETNINGER FOR RELIGIØS VIELSE⁷

Religiøse ekteskap blir inngått i overensstemmelse med regelverket som følger av islamsk lov, Sharia⁸. Ifølge vise-muftuen i Cihanbeyli, Ismail Sert, som Landinfo snakket med i september 2009, er det kun små forskjeller mellom regelverket som ligger til grunn for henholdsvis borgerlige ekteskap (Sivilloven av 2001) og religiøse

⁶ Det tyrkiske parlamentet har ved flere anledninger vedtatt tidsbegrensede amnestilover, som åpnet for at par som kun var religiøst gift skulle kunne formalisere sine ekteskap gjennom borgerlig vielse og "sen-registrere" felles barn. Den siste amnestiloven ble vedtatt på 1990-tallet. Slik Landinfo tolker regelverket, har Sivilloven av 2001 gjort ytterligere amnestilover overflødig, da man i dag kan registrere barn selv om man ikke var borgerlig gift da barnet ble født.

⁷ Reglene som presenteres her er avgrenset til sunnimuslimene som utgjør flertallet av den tyrkiske befolkningen.

⁸ Sharia anvendes litt forskjellig, alt etter hvilken av de fire lovskolene innenfor sunniislam man følger. I Tyrkia er Hanafi den dominerende skolen, men i sørøst dominerer Shafiiskolen. Også i Konya finnes det minoriteter som følger Shafii. Ifølge Ismail Sert, er den viktigste forskjellen mellom de to skolene mht. ekteskap, at Hanafi krever begge brudefolkens samtykke før ekteskap kan inngås, mens Shafii i tillegg krever samtykke fra kvinnens far eller verge.

ekteskap (Sharia). Et borgerlig ekteskap kan dessuten oppfylle vilkårene for det religiøse ekteskapet, under følgende forutsetninger:

- Ekteskapet må være transparent og offentlig. Ekteskapet må annonseres for omgivelsene gjennom en eller annen feiring eller markering. Minst to personer i brudeparets nærmiljø må være kjent med at ekteskapet er inngått. Dette kan for eksempel sikres ved at disse personene opptrer som vitner under vielsen.
- Kvinner skal gis en brudegave, *Mahr*. Denne skal være stor nok til å kunne underholde henne i mist ett år etter en evt. skilsmisse eller dersom ektemannen dør.

Ifølge Ismail Sert, er det borgerlige ekteskapet i overensstemmelse med det religiøse, dersom disse to forutsetningene er oppfylt. Strengt tatt er da det religiøse ekteskapet overflødig. Mange velger likevel å gjennomføre en egen separat religiøs vielse etter den borgerlige vielsen, selv om dette strengt tatt ikke er nødvendig ut fra religiøse hensyn.

Islamsk lov, Sharia, skiller seg for øvrig fra Sivilloven av 2001 på følgende måter:

- Ektemannen er ansvarlig for å underholde kvinnen økonomisk så lenge de er gift. Kvinner kan velge å arbeide. Dette strider mot Sivilloven av 2001 som stadfester at begge ektefellene er gjensidig forpliktet til å sikre familiens underhold.
- Mannen må dele sine eiendeler med kvinnen. Kvinnen har rett til å beholde eiendeler hun tok med seg inn i ekteskapet for seg selv. Også på dette punktet strider Sharia med bestemmelsene i Sivilloven av 2001.
- Kristne og jødiske kvinner kan gifte seg med muslimske menn. Muslimske kvinner kan ikke gifte seg religiøst med menn som ikke er muslimer. Sivilloven av 2001 inneholder ingen bestemmelser som begrenser giftemål på tvers av religionene.
- Et religiøst ekteskap kan inngås via en stedfortreder, forutsatt at begge parter har gitt sitt samtykke. Sivilloven av 2001 tillater ikke stedfortrederekteskap.
- En mann kan på visse vilkår ta inntil fire koner i henhold til Sharia. Sivilloven av 2001 tillater ikke polygami.

Ifølge Isamil Sert, inneholder Sharia også bestemmelser som er i overensstemmelse med Sivilloven av 2001. For det første må begge parter gi sitt samtykke til ekteskapet. Sharia stadfester også tydelig at ingen har rett til å utøve vold mot sin ektefelle.

Religiøse ekteskap må inngås før ekteskapet fullbyrdes. Derfor gifter de fleste seg religiøst samtidig med eller umiddelbart etter det sivile giftemålet.

4.3 RELIGIØS SKILSMISSE

Ifølge Ismail Sert, tillater Sharia skilsmisse, men kvinner og menn behandles ulikt. Menn har i utgangspunktet en ubetinget rett til å ta ut skilsmisse inntil tre ganger. Kvinner kan kun ta ut skilsmisse på visse vilkår. En kvinne kan kreve en ubetinget rett til skilsmisse ved ekteskapsinngåelsen. En religiøs skilsmisse skal evalueres i tre

måneder. Dersom partene angrep kan de gjenoppta samlivet, uten å behøve å gifte seg på nytt. Etter tre måneder er skilsmissemis endelig. Dersom partene ønsker å gjenoppta samlivet etter dette, må de gifte seg på nytt. Det er strengt tatt ikke nødvendig å kunngjøre en skilsmisse slik det kreves ved en religiøs vielse. Med skilsmissemis følger at partene skiller lag og ikke lenger bor i samme hus. Dermed vil lokalsamfunnet uansett få kjennskap til skilsmissemis.

Religiøse skilsmisser er imidlertid uvanlige, til tross for at de tillates i henhold til Sharia. Mange steder i Tyrkia blir ikke religiøs skilsmisse ansett som sosialt akseptert. Dersom en kvinne på eget initiativ forsøker å gå ut av et ekteskap, kan dette sågar være forbundet med tap av ære, og det kan, i ytterste konsekvens, lede til æresdrap (Kardam 2005, s. 32).

4.4 PROFORMA SKILSMISSE VED EMIGRASJON

Ifølge Ismail Sert skal det religiøse ekteskapet automatisk opphøre når det foreligger en borgerlig skilsmisse. Dette er statens klare anbefaling, men Sert innrømmet at befolkningen ikke alltid fulgte dette rådet. Det forekommer, spesielt i Konya, at ektefeller skiller seg borgerlig foran domstolen, men forblir religiøst gift. Det klareste tegnet på dette er at kvinnen fortsetter å bli boende i parets felles bolig, noe som aldri er tilfelle ved ”reelle” skilsmisser.

Ifølge flere advokater som Landinfo snakket med under tjenestereisen til Tyrkia i september/oktober 2009, forekommer denne formen for proforma skilsmisse når en av ektefellene, som oftest mannen, ønsker å oppnå oppholdstillatelse i et europeisk land gjennom ekteskap med europeer eller tyrker bosatt i Europa. De som ønsker å emigrere vil ofte gifte seg religiøst, men la være å gifte seg borgerlig for å holde muligheten åpen for et ekteskap med en kvinne som har oppholdstillatelse i Europa. Hvis de allerede er borgerlig gift i Tyrkia, kan de i slike tilfeller ta ut skilsmisse, og inngå nytt ekteskap med en kvinne som har opphold i Europa, med det formål å oppnå oppholdstillatelse. Den fraskilte kvinnen i Tyrkia godtar som regel dette fordi man har avtalt at ektefellen skal skille seg fra sin europeiske ektefelle så snart varig oppholdstillatelse i Europa er oppnådd. Deretter kan den tyrkiske ektefellen, som hele tiden har blitt ansett som mannens ”reelle” ektefelle i nærmiljøet og som har fortsatt å bo i deres felles bolig, gifte seg med sin ektefelle på nytt å flytte etter ektefellen til Europa. Ifølge en skilsmisseadvokat som Landinfo snakket med i Cihanbeyli i september 2009, hadde dette vært en vanlig fremgangsmåte mange steder i Konya de siste 20 til 25 årene. Advokaten anslo at 98 % av alle skilsmissesakene han bisto med, var proforma skilsmisser, hvis formål var emigrasjon til Europa, som regel til et av de skandinaviske landene. Kun 2 % av skilsmissesakene som han var involvert i var reelle.

Flere av Landinfos samtalepartnere under tjenestereisene til Tyrkia i mars 2007 og september/oktober 2009, opplyste imidlertid at befolkningen i Konya hadde begynt å vende seg bort fra denne praksisen fordi den også brakte med seg en rekke problemer. Særlig den eldre generasjonen var negative til denne formen for proforma skilsmisser. Man erfarte ofte at ektemennene som reiste til Europa startet på et nytt liv, og glemte sine tidligere ektefeller i Tyrkia. Dermed ble skilsmissemis mellom mennene i Europa og kvinnene som var igjen i Tyrkia ”reelle”. Dette satte de tyrkiske kvinnene i en svært vanskelig sosial og økonomisk situasjon. På grunn av disse erfaringene, valgte de fleste i dag å gifte seg borgerlig i tillegg til det religiøse

ekteskapet, og proforma skilsmisser ble ikke lenger oppmuntret av familien i samme grad som tidligere.

5. EKTESKAPSTRADISJONER I KONYA

Ifølge en advokat i Cihanbeyli som Landinfo snakket med i september 2009, gifter tyrkiske menn seg normalt i en alder av omtrent 25 år. Vanligvis gifter de seg med kvinner som er litt yngre. Mannen har normalt gjort ferdig sin militærtjeneste, og har etablert seg med forretning eller arbeid.

Ifølge Bentzin (1998, s. 19) er det normalt mødres oppgave å lete etter en passende ektefelle for sine sønner. Når man mener å ha funnet den rette, vil fedrene besøke kvinnes familie og foreslå ekteskap. Hvis kvinnes familie samtykker inngås forlovelse og forhandlinger om ekteskapets finansielle sider, herunder størrelsen på brudegaven. Ifølge advokaten i Cihanbeyli, var det tidligere vanlig med arrangerte ekteskap, men i dag valgte mange unge å finne sine partnere på egenhånd uten foreldrenes innblanding. Det er ikke store variasjoner mellom by og land nå det gjelder ekteskapsinngåelse. Kurderne i Konya er mer tradisjonelt anlagt enn de andre befolkningsgruppene i regionen, men selv blant kurderne er det mindre vanlig med arrangerte ekteskap i dag. Ifølge en advokat i Ankara, som har arbeidet mye med saker fra Konya, er det dog vanlig at Konya-kurderne gifter seg innad i samme familie eller samme klan.

Ifølge Landinfos samtalepartnere under tjenestereisen til Tyrkia i september / oktober 2009, varierer ekteskapstradisjonene en del mellom de ulike provinsene i Tyrkia, men innad i Konya-provinsen er det kun mindre variasjoner fra sted til sted. I Cihanbeyli står ektemannens familie økonomisk ansvarlig for både forlovelsen og ekteskapet. I Konya by bærer kvinnens familie utgiftene til forlovelsen, mens mannens familie bærer utgiftene til bryllupet. Kvinnen gis gaver i forbindelse med ekteskapet. Disse beholder hun også etter en eventuell skilsmisse. Selv domstolene vil tilkjenne henne disse gavene. Det er slik i hele Tyrkia, uten store variasjoner. I Cihanbeyli er det vanlig at felles bolig og alt inventar er på plass før ekteskapet inngås.

Det er familienes økonomiske situasjon som avgjør hvorledes bryllupet feires og hvor påkostet feiringen blir. Feiringen foregår både i huset til mannens familie og i huset til kvinnens familie, men i størst grad i huset til mannens familie. Feiringene er ikke så lange som tidligere. Før var det vanlig at bryllup kunne feires i en uke, eller enda lengre. I dag feires de normalt i en til tre dager. Feiringene har lange tradisjoner og involverer sanger, spesielle musikkinstrumenter og dans.

Feiringen blir organisert av brudeparets foreldre. Brudeparet tar i utgangspunktet ikke del i dette selv. Foreldrene dekker også utgiftene til feiringen. Dette er en religiøs praksis.

I dag velger et lite mindretall å gifte seg uten feiring, og uten å informere slekt og venner på forhånd. Ofte reiser de bort for å inngår ekteskap på et annet sted enn deres hjemsted. Dette skjer for eksempel når partene kommer fra forskjellige deler av Tyrkia.

Tidligere flyttet nygifte inn i huset til mannens foreldre. I dag er det vanlig at de nygifte etablerer seg med eget hus eller leilighet.

6. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Bentzin, A. (1998, 30. mars). *Die soziale und religiöse Bedeutung der Eheschließung für türkische Frauen der zweiten Generation in der Bundesrepublik Deutschland*. Berlin: Der Humboldt-Universität. Tilgjengelig fra <http://edoc.hu-berlin.de/magister/bentzin-anke-1998-03-30/PDF/Bentzin.pdf> [lastet ned 13. november 2009]
- Kardam, F. (2005, november). *The dynamics of honor killings in Turkey. Prospects for action*. Ankara: Population Association. Tilgjengelig fra http://www.unfpa.org/upload/lib_pub_file/676_filename_honourkillings.pdf [lastet ned 17. november 2009]
- Pervizat, L. (2009, 11. mai). *Tackling honour in the aftermath with a good practice*. New York: United Nations. Tilgjengelig fra http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw_legislation_2009/Expert%20Paper%20EGMGPLHP%20_Leyla%20Pervizat_.pdf [lastet ned 6. november 2009]
- SEELINE, dvs. South Eastern European Women's Legal Initiative (2002, juli/august). *Family Law Report: Turkey*. [s.l.]: SEELINE.

Kun internt tilgjengelig i Landdatabasen under Tyrkia/Lovgivning og statsborgerforhold.

Muntlige kilder

- Advokat i Ankara. Samtale i Ankara i oktober 2009.
- Advokat i Konya som har spesialisert seg på skilsmissemaker. Samtale i Cihanbeyli i september 2009.
- Advokat i Konya som har spesialisert seg på skilsmissemaker. Samtale i Cihanbeyli i september 2009.
- Advokat konsultert av den norske ambassaden i Ankara på Landinfos forespørsel. E-post 6. oktober 2008.
- Ismail Sert, vise-Mufti i Cihanbeyli. Samtale i Cihanbeyli 29. september 2009.
- Ismet Karaaslan, Mufti i Cihanbeyli. Samtale i Cihanbeyli 22. mars 2007.
- Yahya Memis, dommer ved 3. Familiedomstol (Aile Mahkemesi) i Konya. Samtale i Konya 28. september 2009.